

17. Wizerunek Pojezierza Szackiego w percepcji ukraińskich turystów

Agnieszka Kozak, Hanna Dmytruk, Janusz Leszek Sokół, Dominik Dąbrowski

Wstęp

Pojezierze Szackie to grupa jezior, które znajdują się w północno-zachodniej części powiatu lubomelskiego (obwód wołyński). Zlokalizowane są w międzyrzeczu Bugu i Prypeci oraz wśród kompleksów leśnych w rejonie szackim. Na obszarze Pojezierza Szackiego występuje 30 jezior; największe z nich to Świteż. Polesie Ukraińskie, w tym Pojezierze Szackie, posiada sprzyjające warunki do rozwoju turystyki wypoczynkowej. Jest to obszar o szczególnych walorach przyrodniczych. Występują na nim zarówno obszary nizinne, jak i pagórkowate, z dużym udziałem obszarów chronionych. O funkcji turystycznej tego regionu decyduje także bardzo bogate dziedzictwo kulturowe. Obwód wołyński jest również ważnym regionem uzdrowiskowym. Polesie Ukraińskie stanowi atrakcyjny obszar turystyczno-rekreacyjny Ukrainy. O jego walorach decyduje wysoka gęstość zalesienia terenu i obecność znacznej liczby dużych jezior oraz nieskażone środowisko przyrodnicze¹. Perłą obszaru, przyciągającą turystów i amatorów wypoczynku na łonie natury, jest grupa jezior pochodzenia krasowego, tzw. Jeziora Szackie. Obszar ten cieszy się coraz większym zainteresowaniem turystów, a z tym wiążą się różnego rodzaju problemy natury infrastrukturalnej, ekologicznej i ekonomicznej.

Charakterystyka terenu badań

Pojezierze Szackie to grupa jezior w północno-zachodniej części powiatu lubomelskiego (obwód wołyński), zlokalizowanych w międzyrzeczu Bugu i Prypeci, wśród kompleksów leśnych. Teren, na którym znajdują się jeziora, nosi nazwę Pojezierza Szackiego – mieści się tam 30 jezior, a największe z nich to Świteż o powierzchni 27,5 km², stanowiące drugi co do wielkości akwen naturalny Ukrainy².

¹ F. Zastawnyj, W. Kusiński, *Ukraina. Przyroda – ludność – gospodarka*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2003.

² Nieznana Ukraina. Pojezierze Szackie, <http://www.nieznanaukraina.pl/476/pojezierze-szackie>.

Pojezierze Szackie stanowi równinę w obrębie Niziny Poleskiej, a jego jeziora zlokalizowane są w rozległych misach terenu. Większość z nich powstała wskutek procesów krasowienia osadów kredowych w czasach plejstocenu. Brzegi jezior pokryte są drobnym żwirem i piaskiem, a gdzieś tam występują obszary bagienne. Kolor wody przechodzi od żółto-zielonego w płytkich jeziorach do szmaragdowego w głębokich miejscach. Woda jezior na ogół jest czysta – w latach 70. XX wieku wykorzystywano ją do celów konsumpcyjnych, a miejscowa ludność używała jej do gotowania³. W celu ścisłej ochrony cennych kompleksów przyrodniczych, ekosystemów wodnych, flory i fauny, zabytków historii i kultury w 1983 roku utworzono Szacki Park Narodowy o powierzchni 33 000 ha. Z 85 gatunków występujących tam roślin 27 wpisano do *Czerwonej księgi gatunków zagrożonych i chronionych*⁴. W jeziorach występuje także wiele gatunków ryb, a Jeziora Szackie stanowią okresową ostoję dla migrujących ptaków, które zatrzymują się tam na odpoczynek podczas dalszych lotów⁵.

Etymologicznie, zgodnie ze słownikiem toponimicznym języka ukraińskiego, słowo „szacki” pochodzi od słowa „oszatnist”, które oznacza „piękno”⁶. Należy jednak stwierdzić, że z biegiem lat wpływy antropogeniczne obniżyły walory estetyczne tego terenu. Największego spustoszenia na obszarze parku narodowego dokonały melioracje przeprowadzone w latach 60. i 80. ubiegłego wieku. Na północy tego rejonu został utworzony tzw. Kopajowski System Melioracyjny odwadniający dużą część parku i blokujący systemy wodne na dużym obszarze. Przeprowadzane zabiegi ochronne i budowanie tam w rowach melioracyjnych nie wpłynęły jednak na pozytywne rozwiązanie problemu. W 2002 roku parkowi nadano status rezerwatu biosfery, który docelowo wraz z rezerwatem biosfery „Polesie Zachodnie” w Polsce i „Polesie Nadbużańskie” na Białorusi stał się spójnym transgranicznym obszarem chronionym.

Klimat obwodu wołyńskiego oraz obszaru Pojezierza Szackiego jest umiarkowany. Średnia miesięczna temperatura powietrza waha się w granicach od + 19°C w lipcu do -7°C w styczniu. Na Pojezierzu Szackim dominują lasy sosnowe, łąki i bagna. Lasy pokrywają ponad 40% powierzchni parku. Flora i fauna Szackiego Parku Narodowego stanowią naturalny „bank genetyczny”, który chroni od zniszczenia dziesiątki rzadkich i cennych gatunków drzew. Oprócz typowych dla Polesia przedstawicieli fauny i flory na terenie parku występują zwierzęta i rośliny wpisane do tzw. *Czerwonej księgi Ukrainy*⁷. W zakątkach „starych lasów” żyje wiele przedstawicieli świata zwierzęcego, a przede wszystkim: łosie, jelenie, wilki, dziki, sarny, lisy, zające, górskie tchórze, łasice i kuny. Występują tu także rżęsorki mniejsze, wydry i gronostaje. Z ptaków należy wymienić: kaczki, mewy, łabędzie, biegusy, czaple, głuszce, cietrzewie, w tym

³ К. І. Геренчук, *Природа Волинської області*, Львів–Каменяр 1975.

⁴ О. М. Маринич, *Географічна енциклопедія України*, 1989.

⁵ Ibidem.

⁶ Ф. Д., *Заставний Географія*, України, Львів: Світ, 1994 – 472.

⁷ Н. Н. Козан, Шляхи рекреаційного використання лісів Волині // Велика Волинь: Минуле і сучасне (Матеріали міжнародної науково-краєзнавчої конференції) – Хмельницький 1994.

także rzadkie gatunki, takie jak: pelikan, rybołów, gadożer zwyczajny, bielik, bocian czarny, gogol czy kulik wielki i średni⁸. Unikatem faunistycznym Pojezierza Szackiego jest węgorz, a w obrębie parku utworzono kilka rybnych gospodarstw. Flora parku liczy 795 gatunków roślin, wśród których pod względem liczby gatunków dominują astrowate zbożowe i ciborowate. Występuje też 265 gatunków okrzemek, 119 gatunków mszaków i 75 gatunków grzybów⁹.

Podsumowując, w Szackim Parku Narodowym występuje około 40% przedstawicieli flory całego obszaru Ukraińskiego Polesia oraz około 60% fauny Polesia Zachodniego. Do *Czerwonej księgi Ukrainy* wpisanych jest 28 gatunków flory parku. Są to: brzoza niska, obuwik pospolity, buławnik czerwony, gnieźnik leśny, lipiennik loesela, podkolan biały, rosiczka długolistna, tłustosz pospolity i inne. Na terenie Szackiego Parku Narodowego występuje 119 gatunków mszaków, 10 rodzajów wątrobowców (109 mchów, w tym 15 torfowych) oraz szereg rzadkich, reliktowych bagiennych mchów, wpisanych do *Czerwonej Księgi gatunków zagrożonych na Ukrainie* oraz jeden do *Czerwonej księgi mszaków Europy*¹⁰. Fakt obecności na terenie parku tak licznych gatunków podlegających szczególnej ochronie, świadczy o wyjątkowości natury Pojezierza Szackiego¹¹ (Кривенда, 2007).

Walory przyrodnicze obszaru podstawą rozwoju turystyki wypoczynkowej

Szacki Park Narodowy, w obrębie którego znajduje się największe w kraju jezioro Świteż, ma wszelkie możliwości, aby stać się jednym z atrakcyjniejszych obszarów wypoczynkowych Ukrainy zarówno pod względem rekreacji, jak i turystyki. Pojęcie „waloru” pochodzi od łacińskiego słowa *valēre* (oznaczającego „być silnym, zdrowym, potężnym, wartym”) – to pewna wartość i znaczenie¹². W literaturze przedmiotu istnieje szereg definicji oraz klasyfikacji walorów turystycznych¹³. Walory definiowane są jako „zespół elementów środowiska naturalnego oraz elementów pozaprzyrodniczych, które – wspólnie lub każde z osobna – są przedmiotem zainteresowań turysty”¹⁴. Według cytowanych autorów walory turystyczne, obok dostępności komunikacyjnej

⁸ Б. В. Колосок, А. М. Якубюк, *Луцький історико-культурний заповідник*. – К.: Будівельник 1987.

⁹ Ibidem.

¹⁰ В. М. Вірченко, *Мохоподібні природно-заповідних територій Українського Полісся*, Київ, ТОВНВП „Інтерсервіс” 2014.

¹¹ А. А. Кривенда, *Конспект флори діатомових водоростей озер Шацького Національного Природного Парку*, 2007, т. 3, nr 1.

¹² W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Świat Książki, Warszawa 2000.

¹³ J. Warszzyńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa 1978.

¹⁴ Ibidem.

oraz infrastruktury turystycznej, składają się na atrakcyjność turystyczną obszaru, miejscowości bądź szlaku i decydują w znacznym stopniu o wielkości ruchu turystycznego na obszarze recepcyjnym.

Szacki Park Narodowy posiada znaczną ilość niewykorzystanych walorów turystycznych w postaci szeregu jezior, bogatej flory i fauny i leczniczego klimatu. Z każdym rokiem obszar ten przyciąga coraz liczniejszą grupę miłośników wypoczynku na łonie natury. Warunki klimatyczne umożliwiają rozwój różnorodnych form rekreacji i turystyki zarówno w okresie letnim, jak i zimowym. Dzięki obszarom leśnym i wodom powierzchniowym nie odczuwa się na tym terenie upałów, a czyste powietrze sosnowych lasów zapewnia dobre samopoczucie o każdej porze roku.

Niezapomniane wrażenia park wywołuje wiosną, kiedy kwitną wierzbowe „kotki” i pierwsze przebiśniegi, z jezior schodzi pokrywa lodowa, znad morza przylatują łabędzie, a na bagnach gromadzą się stada czapli. Obszar ten jest jednak szczególnie atrakcyjny latem – wraz z piaszczystymi plażami oraz cichą taflą jezior. W lasach dojrzewają poziomki i maliny, żurawina, borówka brusznica, borówka czarna i jeżyny.

Ostatnie wydarzenia polityczne na Ukrainie, aneksja Krymu oraz wywołana tym stagnacja gospodarcza przyczyniły się do spadku liczby turystów, co jednak paradoksalnie stwarza dla obszaru szansę rozwoju ze względu na ograniczony przyływ turystów na wybrzeże czarnomorskie (krymskie). Przygraniczne położenie Pojezierza Szackiego (blisko granicy z Białorusią i Polską) stwarza także znakomite warunki dla rozwoju turystyki międzynarodowej.

Cennym walorem rekreacyjnym w rozwoju turystyki i rekreacji są borowiny (denny muł). Stosowanie borowin i wód mineralnych aktywizuje procesy przemiany materii, poprawia krwioobieg i oddychanie tkanek, normalizuje puls i oddychanie, zwalczając procesy zapalne w narządach wewnętrznych, sprzyja usuwaniu patologicznych mikroorganizmów i szkodliwych substancji oraz stymuluje reakcje odpornościowe organizmu. Bogactwo i różnorodność zasobów naturalnych i możliwości rekreacyjnych mogą być podstawą rozwoju wielu rodzajów i form turystyki, w tym zdrowotnej, krajoznawczej, wędkarskiej, konnej, religijnej i wiejskiej.

Zasoby przyrodnicze Wołynia, nieskażone środowisko, lasy sosnowe i niezwykła czystość wód powierzchniowych przyciągają coraz większą liczbę turystów. Szczególnie popularny jest wypoczynek w gronie rodzinnym. W okresie poza sezonem wakacyjnym istnieje możliwość uprawiania turystyki biznesowej, konferencyjnej oraz prowadzenia seminariów, posiedzeń i spotkań międzynarodowych.

Starania kierownictwa obwodu wołyńskiego, władz lokalnych i pracowników parku narodowego o zachowanie w pierwotnej postaci naturalnych kompleksów Pojezierza Szackiego zostały pozytywnie ocenione przez UNESCO „Człowiek i biosfera”. Szacki Park Narodowy otrzymał certyfikat o jego włączeniu do międzynarodowej sieci rezerwatów biosfery w kwietniu 2002 roku¹⁵. Szczególną zaletą wypoczynku

¹⁵ Л. М. Черчик, О. В. Міщенко, *Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку*, 2014.

na analizowanym obszarze są przystępne ceny oraz wyższy standard usług niż w ośrodkach nadmorskich. Odpoczynek nad jeziorem Świteż jest bardzo atrakcyjny także z uwagi na sprzyjające warunki klimatyczne, nieskażone środowisko i występowanie dużej ilości srebra, co nadaje temu akwenowi znacznych właściwości leczniczych. Na Pojezierzu Szackim panują także doskonałe warunki do nurkowania. Jest to spowodowane dużą zawartością srebra w wodzie, które wykazuje dużą aktywność chemiczną, oczyszczając wodę jezior z zakwitów i glonów. W efekcie wysoka przejrzystość wody sprzyja podwodnym obserwacjom oraz fotografowaniu różnorodnej flory i fauny wodnej. Obok nurkowania intensywnie rozwija się wędkarstwo sportowe, w którym biorą udział zarówno specjaliści jak i amatorzy¹⁶.

Infrastruktura turystyczna Pojezierza Szackiego

Specyfika gospodarki turystycznej znajduje odzwierciedlenie w rozwoju wykorzystywanej infrastruktury. Jeżeli przyjąć, że infrastruktura to ogół obiektów, urządzeń i instytucji usługowych, które są niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej i dobrego funkcjonowania społeczeństwa, to należy również przyjąć, że infrastruktura turystyczna to zespół urządzeń i instytucji stanowiących bazę materialną i organizacyjną turystyki, które stanowią podstawę funkcjonowania i rozwoju gospodarki turystycznej danej miejscowości, regionu turystycznego lub kraju¹⁷.

Infrastruktura turystyczna w okolicy Pojezierza Szackiego nie jest rozmieszczona równomiernie. Największa koncentracja, np. obiektów noclegowych, znajduje się przy większych miejscowościach położonych nad jeziorami, szczególnie w miejscowości Szack. Większość obiektów noclegowych to obiekty sezonowe. W miejscowościach nad jeziorami często oferowane są pola namiotowe lub campingowe. Turyści mogą także skorzystać z oferty agroturystycznej. Ponadto w okolicy jezior funkcjonuje wiele sanatoriów i ośrodków wypoczynkowych. Na obszarze Pojezierza Szackiego działa obecnie prawie 70 różnych ośrodków wypoczynkowych, tworzone są także nowe pola namiotowe. Najdogodniejsze warunki dla turystów oferuje pensjonat „Szackie Jeziora” we wsi Świteż. Standard wybranych ośrodków pozwala na przyjęcie nie tylko turystów ukraińskich, ale i obywateli zagranicznych.

Wielu turystów przebywa w uzdrowisku „Szackie Jeziora”, które powstało w sosnowym lesie i na brzegu największego jeziora. Posiada 500 miejsc wypoczynkowych, z czego 200 jest dostępnych całorocznie. Do dyspozycji gości jest jadalnia, kawiarnia, bary, sale konferencyjne, wypożyczalnia sprzętu turystycznego, plaża, parking i inne. Z każdym rokiem turystów przybywa i dlatego też w okolicy jezior powstaje coraz więcej pól namiotowych, ośrodków wypoczynkowych, sanatoriów i pensjonatów. Na brzegach jeziora zlokalizowane są ośrodki wypoczynkowe, domy jednorodzinne,

¹⁶ Nieznana Ukraina... op cit.

¹⁷ W. W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2010.

a także uzdrowisko „Leśna pieśń” (420 miejsc). Należy jednak stwierdzić, że okolice Pojezierza Szackiego charakteryzują się niewystarczającą liczbą dobrze zorganizowanych punktów gastronomicznych. Restauracje i kawiarnie funkcjonują, ale tylko w większych miasteczkach i wsiach. Turyści mogą korzystać jedynie z przydrożnych barów lub dokonać zakupu żywności w okolicznych sklepach.

Stan dróg na terenie badanego obszaru też nie jest zadowalający. Dojazd do miejscowości Łucka i Lwowa od granicy jest dobrze oznakowany i prowadzi drogami asfaltowymi. Z kolei drogi boczne posiadają nawierzchnię utwardzoną, ale nie zawsze są asfaltowane. Dla przypomnienia warto dodać, że Szackie Jeziora znajdują się w północno-zachodniej części Ukrainy, w sąsiedztwie granic Polski i Białorusi. Do jeziora Świtez (znanego i popularnego wśród wczasowiczów) najdogodniejszy jest dojazd przez miasto Kowel.

Problemy i perspektywy rozwoju turystyki wypoczynkowej na obszarze Pojezierza Szackiego

We współczesnej Ukrainie występują liczne problemy związane z ogólnie pojmowaną infrastrukturą. Problemy te dotyczą głównie sieci dróg oraz transportu drogowego, kolejowego, lotniczego i morskiego. Ukraińskie drogi są w złym stanie, a większość z nich nie była modernizowana od czasów radzieckich. Także w okolicy Jezior Szackich infrastruktura drogowa pozostawia wiele do życzenia. Turyści nierzadko poruszają się po błotnistych i wyboistych drogach. Na terenie całego państwa ważną rolę odgrywa transport kolejowy, który łączy większe miasta, obiekty portowe i ośrodki przemysłowe. Kolej na Ukrainie funkcjonuje dość sprawnie. Całkowita długość linii kolejowych wynosi 22473 km, z czego 9250 km jest zelektryfikowana. Do obszaru Jezior Szackich można bez problemów dojechać transportem kolejowym. Niestety standard – jeśli chodzi o wewnętrzne wyposażenie wagonów – pozostawia nadal wiele do życzenia, chociaż w ostatnich latach sytuacja nieco się poprawiła. Dzięki mistrzostwom Europy w piłce nożnej – Euro 2012 – poprawie uległa tylko infrastruktura transportu lotniczego. Na rynku ukraińskim działa obecnie wiele przewoźników (firm lotniczych).

Rozwój turystyki jest ściśle uzależniony od środowiska przyrodniczego, jednak równocześnie powoduje jego niekorzystne przekształcenia. Jako jedna z istotnych dziedzin gospodarki narodowej turystyka powinna uwzględniać zasoby przyrodnicze i potrzebę ochrony walorów przyrodniczych na poszczególnych obszarach w taki sposób, aby ruch turystyczny nie miał znacznego wpływu na degradację środowiska (dążenie do zrównoważonego rozwoju). Niemniej jednak należy wziąć pod uwagę fakt, że nie zawsze można wyeliminować zagrożenia związane z działalnością turystyczną¹⁸.

¹⁸ J. Zin'ko, M. Malaska, M. Malaskiy, N. Amtoniuk, *Wdrażanie składników zrównoważonej turystyki na terenie Karpat Ukraińskich*, w: *Uwarunkowania rozwoju turystyki zagranicznej w Europie Środkowej i Wschodniej*, t. 10, *Turystyka w Środowisku Geograficznym*, Wrocław 2008.

Na badanym obszarze można zaobserwować zagrożenia i problemy, jakie wynikają z rozwoju turystyki wypoczynkowej względem ekologii. Głównym zagrożeniem jest degradacja środowiska poprzez oczyszczanie brzegów z roślinności w celu tworzenia nowych plaż oraz preferowanie atrakcji turystycznych, które znacznie ingerują w świat flory i fauny. Ponadto turyści na terenie Pojezierza Szackiego w większości poruszają się własnymi samochodami, przyczyniając się tym samym do zanieczyszczenia środowiska. Kolejnym problemem jest postępująca w kraju oligarchizacja, która skutecznie niszczy kolejne sektory ukraińskiej gospodarki. Jedną z jej ofiar jest branża turystyczna, która przy niewielkich nakładach mogłaby napędzać inwestycje w pozostających na uboczu regionach Ukrainy. Gdyby przeznaczono znaczne środki finansowe na modernizację infrastruktury turystycznej na terenie Pojezierza Szackiego, można byłoby np. wygenerować w tej branży znaczne zyski. Wówczas wzrósłby nie tylko dochód regionu, ale także i całego państwa. W branży turystycznej pracuje dziś na Ukrainie około 350 tys. osób, z czego w sferze hotelarskiej i gastronomicznej około 100 tys., natomiast w branży kultury, sportu, wypoczynku i rozrywki tylko niespełna 250 tys. osób. Dzięki wielu atrakcjom turystycznym nie tylko Polesie Ukraińskie, ale również inne regiony mogłyby dać tysiące nowych miejsc pracy i tym samym zasilić budżet kraju. Należy stwierdzić, że rząd ukraiński nie przeznacza wystarczających środków finansowych na rozwój turystyki w tym kraju. Dlatego też w wielu miejscach, ale i na terenie Pojezierza Szackiego, zagospodarowanie turystyczne pozostaje na niskim poziomie.

Rozwój turystyki na terenie Pojezierza Szackiego uwarunkowany jest wieloma czynnikami. Jednym z ważniejszych jest brak inwestycji w tej branży, dzięki którym można byłoby rozwijać stosowną infrastrukturę turystyczną. Innym czynnikiem, który w sposób zasadniczy decyduje o możliwości rozwoju turystyki, jest dziedzictwo kulturowe. Obwód wołyński posiada olbrzymi potencjał w zakresie pozaprzrodniczych warunków rozwoju turystyki. Największa liczba zabytków historycznych, architektonicznych i sakralnych znajduje się jednak w okolicy większych miejscowości (np. Szacka). Ich umiejętne promocja przyczyniłaby się do wzrostu zainteresowania tym regionem. Ważnym kierunkiem dalszego wykorzystania rekreacyjnych zasobów byłoby przeprowadzenie inwentaryzacji wszystkich gruntów turystycznego przeznaczenia, poznanie społecznych potrzeb ludności oraz wzmocnienie bazy materialnej turystyki.

Metodyka badań

Celem badań było określenie wizerunku Pojezierza Szackiego w percepcji ukraińskich turystów. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, stosując kwestionariusz ankiety jako narzędzie badawcze. Dodatkowo badania uzupełniono poprzez zastosowanie metody obserwacji, indukcyjno-dedukcyjnej oraz studiami literatury specjalistycznej. Badania przeprowadzono w latach 2017-2018, na grupie 100 losowo wybranych turystów przebywających na terenie Pojezierza Szackiego. Postawiono następujące pytania:

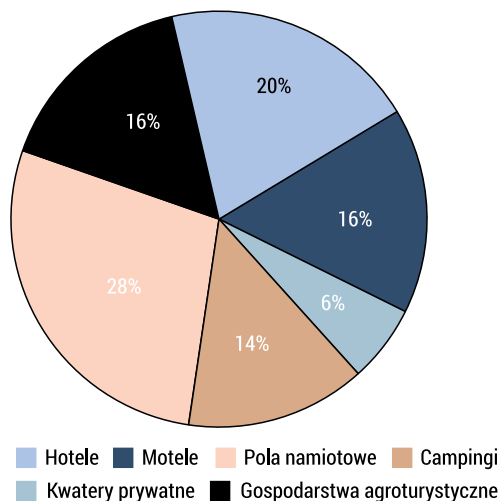
1. Jaki jest obecny stan rozwoju turystyki na obszarze Pojezierza Szackiego?

2. Jakie główne problemy towarzyszą rozwojowi turystyki wypoczynkowej na obszarze Pojezierza Szackiego?
3. Jakie są perspektywy rozwoju turystyki wypoczynkowej na obszarze Pojezierza Szackiego?

Wyniki badań ankietowych

Dokonując analizy grupy badawczej (100 osób), stwierdzono, iż wśród uczestników przeważały kobiety (58%), co piąty ankietowany miał od 35 do 49 lat, a 16% ankietowanych turystów było w grupie 18-24 lat. Najmniejszy odsetek stanowiły osoby powyżej 50 lat oraz mające mniej niż 18 lat (13%). Aż 45% badanych posiadało wykształcenie zawodowe, a 23% średnie. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym, średnim zawodowym, a także wyższym. Najwięcej respondentów (aż 35%) mieszkało w miastach o liczbie mieszkańców od 50 do 100 tys., a 27% w miastach do 50 tys. mieszkańców. W dalszej kolejności byli to respondenci pochodzący z miast o liczbie ludności powyżej 100 tys. mieszkańców i ze wsi (16%).

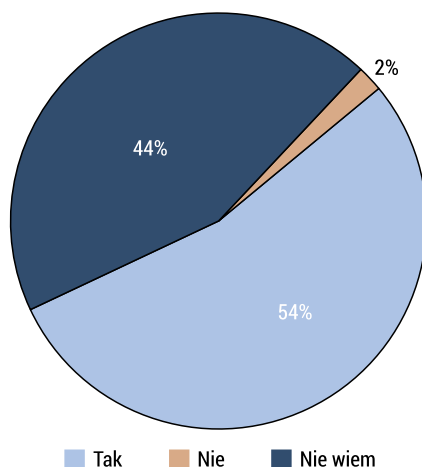
Podczas wypoczynku respondenci najczęściej korzystali z kwater prywatnych (28%). Co piąty ankietowany, przebywając nad jeziorami, mieszkał w hotelu, 16% korzystało z gospodarstw agroturystycznych i moteli, 14% respondentów wybrało nocleg na polu campingowym, zaś pozostałe 6% to osoby, które zdecydowały się na pola namiotowe (rys. 17.1).

RYСУNEK 17.1. Obiekty noclegowe wykorzystywane przez turystów

ŹRÓDŁO: badania własne.

Ponad połowa respondentów (54%) stwierdziła występowanie problemów z wynajęciem miejsc noclegowych na badanym terenie. Ankietowani w szczególności wskazywali na niski standard bazy noclegowej, słabą jakość żywienia i niewystarczającą liczbę pokoi. Zaledwie 2% respondentów nie dostrzegło problemu dotyczącego bazy noclegowej (rys. 17.2).

RYSUNEK 17.2. Ocena występowania problemów w istniejącej bazie noclegowej

ŹRÓDŁO: badania własne.

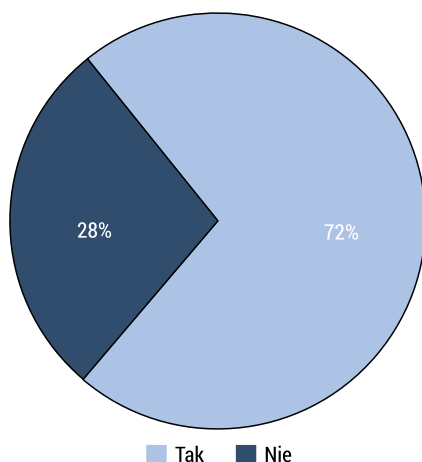
W toku dalszych analiz zapytano respondentów, czy na terenie Pojezierza Szackiego sieć dróg jest na tyle zadowalająca, aby można było bez problemu dotrzeć do najciekawszych miejsc.

Zdaniem większości badanych (72%) na obszarze Pojezierza Szackiego sieć dróg jest rozbudowana w stopniu satysfakcjonującym. Skrajnie odmiennego zdania było jednak 28% badanych, którzy wskazywali, że jakość tych dróg jest w bardzo złym stanie (rys. 17.3).

Sposób zagospodarowania czasu wolnego przedstawia rysunek 17.4, z którego wynika, że na obszarze Pojezierza Szackiego w czasie wolnym aż 97% turystów korzysta z kąpeli. Znaczna część badanych wybierała opalanie się (67%), nurkowanie (59%) oraz pływanie (47%). W dalszej kolejności ankietowani wymieniali: pływanie na nartach wodnych, bananie wodnym, motorówką czy skuterem (38%) oraz pływanie kajakiem lub łódką (28%).

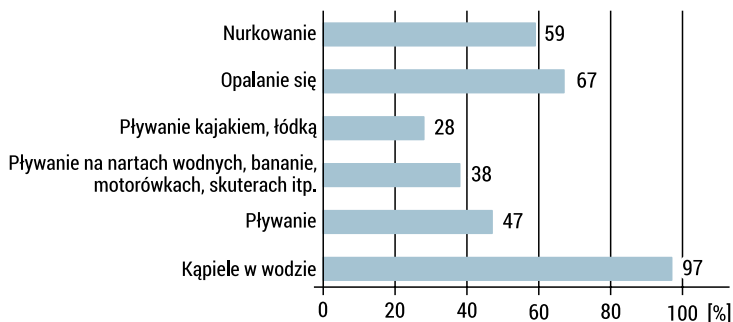
Na terenie Polesia Ukraińskiego coraz popularniejszą formą rekreacji staje się jazda konna (rys. 17.5). Ośrodki jazdy konnej starają się być atrakcyjnym miejscem spędzania czasu wolnego. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że badani preferują przejażdżki bryczką lub kuligi (90%) oraz wybierają jazdę rekreacyjną rowem (68%). W dalszej kolejności ankietowani wymienili uczestniczenie w imprezach

związanych z jeździectwem (44%) i oglądanie zawodów jeździeckich (36%). Zdaniem respondentów należy dalej rozwijać formy rekreacji związane z jazdą konną, ponieważ coraz więcej osób wykazuje takie zainteresowania (68%); innego zdania było 32% respondentów.

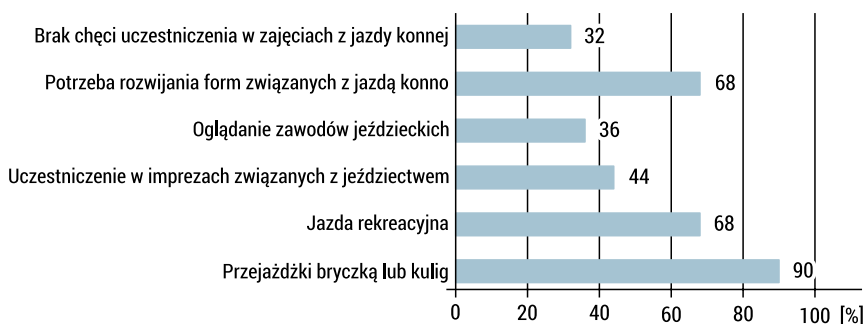
RYSUNEK 17.3. Ocena sieci dróg na Pojezierzu Szackim w opinii turystów

ŹRÓDŁO: badanie własne

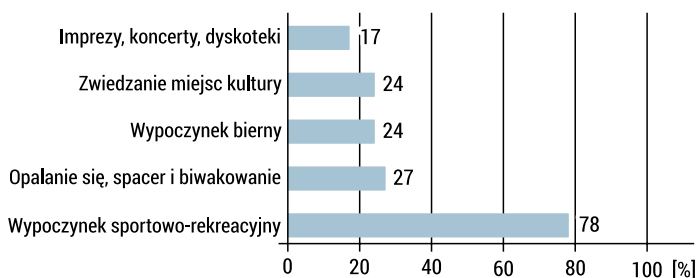
RYSUNEK 17.4. Wybór form zagospodarowania czasu wolnego na obszarze Pojezierza Szackiego

ŹRÓDŁO: badania własne.

RYSUNEK 17.5. Ocena wybranych form jazdy konnej

ŹRÓDŁO: badania własne.

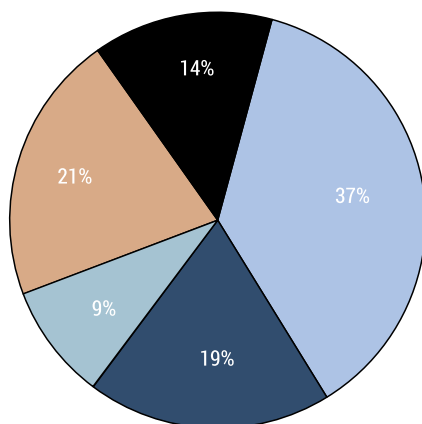

RYSUNEK 17.6. Wybór form spędzania czasu wolnego

ŹRÓDŁO: badania własne.

Respondenci deklaruwali przede wszystkim spędzanie czasu wolnego poprzez aktywny wypoczynek sportowo-rekreacyjny (78%). W dalszej kolejności wymieniano opalanie się, spacer oraz biwakowanie. Tylko 24% badanych wskazało bierny wypoczynek, a także zwiedzanie najciekawszych miejsc kultury (24%). Najmniejszą grupę stanowiły osoby, które przebywały na terenie Pojezierza Szackiego z uwagi na organizowane tam imprezy, koncerty czy dyskoteki (17%) – rysunek 17.6.

Dane przedstawione na rysunku 17.7 wskazują, że głównymi czynnikami wpływającymi na wybór miejsca pobytu badanych osób były uroki otoczenia (37%) oraz cena (21%). W dalszej kolejności ankietowani wymienili obecność obiektów kulturowych (19%), urokliwe położenie miejscowości (14%) oraz warunki mieszkaniowe miejsca wypoczynku (9%).

Cena
 Położenie miejscowości
 Uroki otoczenia (warunki klimatyczne, piękno krajobrazu)
 Obecność obiektów kulturowych (zabytki, muzea itp.)
 Warunki mieszkaniowe miejsca wypoczynku

RYSUNEK 17.7. Znaczenie motywów przyjazdu na Pojezierze Szackie jako miejsca wypoczynku

ŹRÓDŁO: badania własne.

Uwzględniając analizowane obszary należy stwierdzić, że są one bardzo atrakcyjne, ale wymagają budowy i modernizacji bazy noclegowej i gastronomicznej, jak również stworzenia atrakcji antropogenicznych. Turystów przede wszystkim przyciągają atrakcje naturalne i antropogeniczne i w perspektywie należy dążyć do tego, aby było ich jak najwięcej¹⁹. Aby korzystać z bogatych walorów przyrodniczych Polesia Ukraińskiego niezbędna jest infrastruktura turystyczna wraz z szeregiem atrakcji. Jeżeli władze samorządowe uwzględnią oczekiwania turystów, należy się spodziewać, że analizowany obszar w najbliższej przyszłości odwiedzi i będzie odwiedzać znaczna liczba pasjonatów turystyki wypoczynkowej.

Podsumowanie i wnioski

Polesie Ukraińskie, w tym obszar Pojezierza Szackiego, jest regionem o szczególnych walorach wypoczynkowych i turystyczno-rekreacyjnych. Występują tam obszary nizinne z dużym udziałem obszarów chronionych, jak i specyficzną konfiguracją terenu. O funkcji turystycznej obszaru, poza walorami przyrodniczymi, decyduje także bogate dziedzictwo kulturowe. Pojezierze Szackie jest cenną perłą Ukrainy, a jezioro Świtez ma wszelkie możliwości, aby stać się jednym z atrakcyjniejszych obszarów

¹⁹ K. Ziółkowska-Weiss, M. Żemła, *Propozycja metody pomiaru postrzeganej atrakcyjności turystycznej państw grupy wszechradzkiej*, w: *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2018.

wypoczynkowych zarówno pod względem rekreacji, jak i turystyki. Pojezierze Szackie posiada niewykorzystany potencjał w postaci szeregu pięknych, czystych jezior, bogatej flory i fauny i leczniczego klimatu. Z każdym rokiem obszar ten przyciąga coraz liczniejszą grupę miłośników wypoczynku na łonie natury, a warunki klimatyczne umożliwiają rozwój różnorodnych form rekreacji i turystyki zarówno w okresie letnim, jak i zimowym.

Potencjał turystyczny Pojezierza Szackiego doceniony został też przez ukraińskich turystów w badaniach ankietowych autorów. Jednocześnie, w świetle tych badań, należy podkreślić, że funkcja turystyczna omawianego regionu jest ograniczona z uwagi na bardzo słaby rozwój infrastruktury turystycznej. Wspomniana infrastruktura w okolicy Pojezierza Szackiego nie jest rozmieszczona równomiernie, a większość obiektów noclegowych to obiekty sezonowe. Z badań wynika, że ponad połowa respondentów (54%) miała problemy z wynajęciem miejsc noclegowych na badanym terenie. Stan dróg na terenie badanego obszaru również nie jest zadowalający. Inny mankament stanowi niska jakość świadczonych usług, a także standard obiektów noclegowo-gastronomicznych. Tak więc, obecny stan rozwoju turystyki wypoczynkowej jest na niskim poziomie, co wiąże się ze słabym zagospodarowaniem turystycznym badanego obszaru. Należy sądzić, że bez inwestycji ze strony państwa i sektora prywatnego, a także właściwego podejścia logistycznego do zagospodarowania atrakcyjnych terenów, obszar Jezior Szackich może być skazany na stagnację.

Badania wykazały, że nieco lepiej przedstawia się sytuacja samej oferty turystycznej, która jest bardzo urozmaicona w stosunku do słabo rozwiniętej infrastruktury turystycznej. Turystom oferuje się wiele zajęć i atrakcji, związanych zarówno z wypoczynkiem nad wodą, jak i z wykorzystaniem ukształtowania terenu, jednak przy zaniedbanej infrastrukturze turystycznej. W związku z taką sytuacją mogą pojawiać się problemy natury ekologicznej. Głównym zagrożeniem jest degradacja środowiska poprzez oczyszczanie brzegów z roślinności w celu tworzenia nowych plaż oraz preferowanie atrakcji turystycznych, które znacznie ingerują w świat flory i fauny. Realizacja korzystnych dla rozwoju obszaru zamierzeń gospodarczych, związanych z wykorzystaniem zasobów środowiska przyrodniczego, powinna iść w parze z jego ochroną. Takie działania pozwolą na zachowanie walorów przyrodniczych i zrównoważony rozwój infrastruktury turystycznej.

Streszczenie

Celem przeprowadzonych badań było określenie wizerunku Pojezierza Szackiego w percepcji ukraińskich turystów. Analizie poddano najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego obszaru, stanowiące jego kluczowy atut – walory turystyczne, zarówno przyrodnicze, jak i kulturowe, infrastrukturę turystyczną oraz przybierający na sile ruch turystyczny.

Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując jako narzędzie badawcze kwestionariusz ankiety. Dodatkowo badania uzupełniono, stosując metodę obserwacji, metodę indukcyjno-dedukcyjną oraz analizę literatury. Badania wykonano w latach 2017-2018 na grupie 100 losowo wybranych turystów przebywających na Pojezierzu Szackim.

Polesie Ukrainińskie, w tym Pojezierze Szackie, jest regionem o szczególnych walorach turystycznych. Występują tam zarówno obszary nizinne, jak i pagórkowate, z dużym udziałem obszarów chronionych. O funkcji turystycznej tego obszaru decyduje także bardzo bogate dziedzictwo kulturowe. Obwód wołyński stanowi także ważny region uzdrowiskowy. Pomimo skromnej infrastruktury turystycznej, respondenci wysoko ocenili ofertę turystyczną obszaru. Do dyspozycji wypoczywających są atrakcje związane zarówno z wodą, jak i z wykorzystaniem walorów ukształtowania terenu. Z badań wynika, że niezadowolający rozwój turystyki wypoczynkowej na tym obszarze wiąże się przede wszystkim z brakiem rozwiniętej infrastruktury turystycznej i dostępności komunikacyjnej. Od wielu lat obserwuje się deficyt tak obiektów noclegowych, jak i gastronomicznych. Dodatkową barierą jest niska jakość świadczonych usług.

Słowa kluczowe: Polesie Ukrainińskie, Pojezierze Szackie, turystyka wypoczynkowa

Summary

The image of the Shatsk Lakeland in the perception of Ukrainian tourists

Ukrainian Polesie, including the Shatsk Lakeland area, is a region with special recreational and tourist values. There are lowland areas with a large proportion of protected areas as well as land configuration. Apart from the natural values, the tourist function of the mentioned area is also determined by a rich cultural heritage. Studies have shown that the tourist function of this region is limited due to the very poor development of tourist infrastructure.

Another drawback is the low quality of services rendered and the standard of accommodation and catering facilities. The current state of recreational tourism development is at a low level, which is associated with poor tourism development in the area. The low standard of accommodation and catering facilities has been observed for many years. It should be assumed that without state and private sector investment, as well as a proper logistical approach to developing attractive areas, the Shatsk Lakeland area may remain restricted. Studies have shown that the situation is slightly better compared to the tourist offer, which is surprisingly rich for the under-developed infrastructure of the area. Tourists are offered many activities and attractions related to both water recreation and the use of the area, but in the context of neglected tourist infrastructure. In connection with this situation, ecological problems may arise.

Key words: Ukrainian Polesie, Shatsk Lakeland, leisure tourism

Literatura

1. Gaworecki W. W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2010.
2. Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Świat Książki, Warszawa 2000.
3. Nieznana Ukraina. Pojezierze Szackie, <http://www.nieznanaukraina.pl/476/pojezierze-szackie>.
4. Warszzyńska J., Jackowski A., *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa 1978.
5. Zastawnyj F., Kusiński W., *Ukraina. Przyroda – ludność – gospodarka*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2003.

6. Zin'ko J., Malaska M., Malaskiy M., Amtoniuk N., *Wdrażanie składników zrównoważonej turystyki na terenie Karpat Ukrainських*, w: *Uwarunkowania rozwoju turystyki zagranicznej w Europie Środkowej i Wschodniej*, t. 10, *Turystyka w Środowisku Geograficznym*, Wrocław 2008.
7. Ziółkowska-Weiss K., Żemła M., *Propozycja metody pomiaru postrzeganej atrakcyjności turystycznej państw grupy wyszehradzkiej*, w: *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2018.
8. Вірченко В. М., *Мохоподібні природно-заповідних територій Українського Полісся*, Київ, ТОВНВП „Інтерсервіс” 2014.
9. Геренчук К. І., *Природа Волинської області*, Львів–Каменяр 1975.
10. Заставний Ф. Д., *Географія України*, Львів: Світ, 1994 – 472.
11. Козан Н. Н., *Шляхи рекреаційного використання лісів Волині // Велика Волинь: Минуле і сучасне. (Матеріали міжнародної науково-краєзнавчої конференції)* – Хмельницький, 1994.
12. Колосок Б. В., Якубюк А. М., *Луцький історико-культурний заповідник* – К.: Будівельник, 1987.
13. Кривенда А. А., *Конспект флори діатомових водоростей озер Шацького Національного Природного Парку*, 2007, т. 3, nr 1.
14. Маринич О. М., *Географічна енциклопедія України*, 1989.
15. Черчик Л. М., Міщенко О. В., *Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку*, 2014.